

J. Sõstar

**LINNUKASVATUSE
EESRINDLASTE TÖÖKOGEMUSI**

2/28756

PÕLLUMAJANDUSE EESRINDLASTE TÖÖKOGEMUSI

I. SÕSTAR

LINNUKASVATUSE
EESRINDLASTE
TÖÖKOGEMUSI

УДОКВИНРА

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1955

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

28756

ARHIIVKOGU

SISSEJUHATUS

Loomakasvatuse, sealhulgas linnukasvatuse edasiarendamine ja loomakasvatussaaduste küllaldane tootmine on seatud partei ja valitsuse poolt keskseks ülesandeks põllumajanduse alal.

NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuse kohaselt peab lindude arv 1960. aastaks kolhoosides ja sovhoosides suurenema 1954. aastaga võrreldes 2,5—3-kordseks. Selle ülesande täitmise kindlustamiseks pidas pleenum vajalikuks: «Likvideerida tõsised puudused noorlindude säilitamisel ja kasvatamisel, kindlustada linnukasvatushoonete ehitamine ja sisustamine, parandada lindude söötmist ja pidamist, et tõsta järsult kanade munatoodangut ning viia see kolhoosides ja sovhoosides vähemalt 110 munani iga muneja kana kohta aastas.»

Vabariigi kolhoosides ja sovhoosides tehakse praegu tõsist tööd loomade söödabaasi tugevdamise ja otstarbekate loomakasvatus- ning linnukasvatushoonete ehitamise alal, et luua võimalusi loomade ja lindude arvu suurendamiseks ning paremate pidamistingimustega tõsta kiiresti ja ulatuslikult nende toodangut.

Linnukasvatuse arendamise alal väärib tähelepanu terve rida kolhoose, kus kanade munatoodang viimaste aastate jooksul on ligikaudu kahekordistunud ja ületas 1953/54. loomakasvatusaastal tunduvalt NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuses ettenähtud aastatoodangu — 110 muna kana kohta. Paljud eesrindlikud linnutalitajad on saavutanud veelgi paremaid näitajaid. Nii näiteks said üle 500-pealiselt linduderühmalt: Anita Randmäe Väike-Maarja rajooni «Oktoobri Võidu» kolhoosis 131 muna kana kohta, Liisa Rabisson Viljandi rajooni «Bolševiku» kolhoosis 136 muna, Ella Viiu Orissaare rajooni J. V. Stalini nimelises kolhoosis 138 muna, Alviine Aru Märjamaa rajooni «Edasi» kolhoosis 146 muna, Linda Antsov Antsla rajooni C. R. Jakobsoni nimelises kolhoosis 148 muna, Ida Rihma Põlva rajooni

Joonis 1. Kose rajooni «Sotsialismi Tee» kolhoosi linnutalitajad. Vasakult Vilma Uutman, Viive Luik ja Heine Kuutok.

J. V. Stalini nimelises kolhoosis 156 muna, Johanna Klei Rakvere rajooni J. V. Stalini nimelises kolhoosis 158 muna kana kohta aastas.

Harju rajooni «Tuleviku» kolhoosi esimehe A. Anupõllu energilisel juhtimisel tõstis kolhoosi linnutalitaja Helmi Seerman 1954. aastal kanade keskmist munevust 60 muna võrra, saades tema hooldada olnud 515 kanalt 163 muna kana kohta aastas. Lisatasuna sai H. Seerman üleplaani- lise toodangu eest 2136 muna.

Kose rajooni «Sotsialismi Tee» kolhoosi eesrindlik linnu- talitaja Vilma Uutman, kes viimaste aastate jooksul on saa- nud väga kõrgeid munatoodanguid, tõstis 1954. aastal kanade keskmist munevust 13 muna võrra, saades tema hooldada olnud 250 noorelt kanalt keskmiselt 203 muna kana kohta aastas. Ka V. Uutmanile antud lisatöötasu ula- tub tuhandetesse munadesse. Samuti said kõrget munatoo- dangut sama kolhoosi linnutalitajad Viive Luik ja Heine Kuutok.

Selliseid tulemusi linnukasvatuse arendamisel meie vaba- riigi kolhoosides võiks esile tuua veel palju. Need tulemu-

sed on saavutatud hoolsa töö ja püüdlikkusega ning kolhoosi-siseste reservide maksimaalse ärakasutamisega.

Kuid eesrindlike kolhooside kõrval on palju kolhoose, kus linnukasvatuse alal esineb tõsisid puudusi ja vigu. Neis kolhoosides on kanade munatoodang madal ja linnufarmist

Joonis 2. Harju rajooni «Tuleviku» kolhoosi linnutalitaja Helmi Seerman.

saadavad sissetulekud väikesed, mis kohati põhjustavad arvamust, et linnukasvatus ei ole tulukas.

See arvamus ei pea paika. Õige organiseerimise puhul annab linnukasvatus suurt rahalist sissetulekut.

Linnukasvatuse tulukuse selgitamiseks analüüsime kahe kolhoosi rahaliste sissetulekute laekumist produktiivloomakasvatusest. Vaatluse alla võtame Kose rajooni «Sotsialismi Tee» kolhoosi, kus 1953. aastal oli 900 kana, ja Märjamaa rajooni «Tasuja» kolhoosi, kus samal ajal peeti 1186 kana. Ühtlasi olgu märgitud, et «Sotsialismi Tee» kolhoosis saadi

Näitajad	Veise- kasvatusest	Sea- kasvatusest	Lamba- kasvatusest	Linnu- kasvatusest	Loomakas- vatusest kokku
Rahaline sissetulek «Sotsialismi Tee» kol- hoosis:	699 343.— 62,7	229 134.— 20,5	22 889.— 2,0	164 563.— 14,8	1 115 929.— 100,0
Rahaline sissetulek «Tasuja» kolhoosis:	312 671.— 39,8	296 541.— 37,8	7813.— 1,0	167 874.— 21,4	784 899.— 100,0
Kulutatud normipäevi «Sotsialismi Tee» kol- hoosis:	32 113 77,5	4556 11,0	743 1,8	4019 9,7	41 431 100,0
Kulutatud normipäevi «Tasuja» kolhoosis:	24 377 65,8	6678 18,0	1230 3,4	4755 12,8	37 040 100,0
Rahaline sissetulek ühe kulutatud nor- mipäeva kohta rbl.	21,77 12,82	50,29 44,05	30,80 6,35	40,94 35,30	26,93 21,19

«Sotsialismi Tee»
 kolhoosis
 «Tasuja» kolhoosis

1953. aastal 162,1 muna ja «Tasuja» kolhoosis 143,4 muna kana kohta (tabel lk. 6).

Nagu toodud andmetest näeme, on nendes kolhoosides linnukasvatus õige organiseerimise ja otstarbeka töö korraldamise tõttu hästi tulukas loomakasvatusharu ja on andnud teiste loomakasvatusefarmidega võrreldes tunduvalt väiksema söödakulutusega ning väikesele lindude arvule vaatamata «Sotsialismi Tee» kolhoosis 14,8% ja «Tasuja» kolhoosis koguni 21,4% loomakasvatusest saadud rahalisest sissetulekust. Linnukasvatuse tulukust peegeldab kujukalt ka rahaliste sissetulekute ja tööjõunõudluse suhe, samuti rahalised sissetulekud ühe normipäeva kohta, mis «Sotsialismi Tee» kolhoosis on ligi kaks korda ja «Tasuja» kolhoosis koguni ligi kolm korda suuremad kui vastavas kolhoosis veisekasvatusest saadavad rahalised sissetulekud.

Siit võime järeldada, et linnukasvatus loomakasvatuse põhiharu — veisekasvatuse kõrval end täiel määral õigustab. Paljudes kolhoosides ja sovhoosides on aga veel tarvis kõrvaldada linnukasvatuse arendamisel tehtavad vead ning esinevad puudused. Käsikäes eesrindlaste kogemuste tundmaõppimise ja ellurakendamisega on võimalik täielikult kindlustada NLKP Keskkomitee septembri- ning jaanuaripleenumi otsustes ettenähtud ülesannete edukas täitmine linnukasvatuse alal.

Käesoleva brošüüri ülesandeks on edasi anda linnukasvatuse eesrindlaste töökogemusi. Kirjeldatud on eeskätt vabariigi eesrindlikuma, Kose rajooni «Sotsialismi Tee» kolhoosi linnutalitaja Vilma Uutmani ja sama kolhoosi liikme Aleksander Aalboki töökogemusi, mida on seotud teiste eesrindlike kolhooside ja linnutalitajate kogemustega.

EESRINDLIKE KOLHOOSIDE KOGEMUSI LINDUDELE VAJALIKE SÖÖTADE TOOTMISEL

Lindude hea munevus ja ühtlaselt kõrge munatoodang kõikidel kuudel on sõltuv lindude küllaldasest, õigest ja otstarbekast söötmisest. Vanasõna «Lehm lüpsab mokast ja kana muneb nokast» on vaieldamatu tõde, millega loomaja linnukasvataja kõrge toodangu saamiseks ikka ja alati peab arvestama. Kõrget toodangut ei määra ainuüksi söötmise tugevus, vaid oluline on, et küllaldaselt antavast söödast loomad ja linnud saaksid kõiki neid toitaineid, mis on

vajalikud organismi normaalseks elutegevuseks ja saaduste tootmiseks.

Lindudele vajalike söötade varumisel, mõningate söötade tootmisel ja töötlemisel, söödavarude soetamisel ning nende pikemaajase säilivuse kindlustamisel on paljudel meie vabariigi kolhoosidel häid praktilisi kogemusi.

Joonis 3. Kose rajooni «Sotsialismi Tee» kolhoosi linnufarmi söödakorraldaja Aleksander Aalbok.

Head algatust on näidanud sel alal Kose rajooni «Sotsialismi Tee» kolhoosi liige A. Aalbok. Kolhoosi juhatuse poolt on A. Aalbokile pandud muude ülesannete kõrval linnufarmi söödakorraldaja ülesanded. Kogenud linnukasvatajana on sm. Aalbok teadlik, et hea munevuse saavutamiseks on vaja linde küllaldaselt ja mitmekülgselt sööta. Sellest lähtudes on ta hoolsate linnutalitajate kaasabil linnufarmis rakendanud mitmeid võtteid kolhoosis olemasolevate söötade kasutamiseks ja säilitamiseks, nii et linnufarm oleks vajalike söötadega pidevalt kogu aasta jooksul varustatud.

Täiskasvanud lindudel suure munatoodangu saamiseks ning noorlindude jõudsaks arenemiseks ja kasvamiseks on esmajoonel oluline söötade küllaldane valgusisaldus. Kolhoosi tingimustes on kohalike loomsete valgusöötade, nagu praagitud hobuste liha ning loomade tapmisel saadava vere ja tapajäätmete saamine enamasti hooajaline. Pealegi ei säili need söödad värskena kuigi kaua.

Sellest lähtudes on «Sotsialismi Tee» ja paljud teised eesrindlikud kolhoosid liha säilitanud kuivatatuna. «Sotsialismi Tee» kolhoosis kuivatati varem värskelt keedetud liha viljakuivatis. Et aga kuivatusplekid märdusid ja ummistusid, tehakse nüüd seda kuivati kütteruumis, kus parajalt tükeldataud liha soojadel truupidel kiiresti ja hästi kuivab. Kuivatatud liha jahvatab sm. Aalbok kolhoosi vanas tuuleveskis lihajahuks, lisades jahvatamisel lihale veskikivide ummistumise vältimiseks veidi teri. Saadud lihajahu säilitatakse kuivas jahedas ruumis. Lihajahu kasutamine lindudele sel ajal, kui värskel liha puudub, on hõlpus ja lihtne, kuna jahvatamata kuivad lihatükid vajaksid enne tarvitamist veel pikemaajalist leotamist soojas vees. Olgu märgitud, et kuivatatavat liha on enne tingimata vaja keeta, sest keetmisel eraldub rasv, mis takistab liha kuivamist.

Omapärasel viisil säilitatakse «Sotsialismi Tee» kolhoosis loomade tapmisel saadavat verd. Värskelt keedetud verele lisatakse iga kahe osa vere kohta üks osa kaerajahu. Saadud segust valmistatakse väikesed kähkid, mis samuti kui liha kuivatatakse kuivati truupidel ja seejärel jahvatatakse.

Selline liha ja vere säilitamine on ainsaks otstarbekaks viisiks suve- ja sügisperioodil. Talvel kasutatakse laialdaselt liha ja vere külmutamist. Külmutatud liha paremaks säilimiseks talviste sulailmade korral külmutatakse eesrindlikes kolhoosides toores liha jää sisse. Selleks valatakse tükeldataud lihakihtide vahele ja lihahunniku peale ohtralt vett, mis külma ilma puhul kiiresti muutub jääks. Külmutuskoht kaetakse saepuru või peenestatud turbaga.

Rakvere rajooni «Roela» sovhoosis söödetakse noorlindudele valgusöötade nappuse korral vihmausse. Vihmausside kasvatamiseks rajati sovhoosi vanemzootehniku sm. Villemsoni algatusel vastav vihmaussilava. Selleks kaevati umbes 70 sm sügavuse ja laiusega pikk kraav, kusjuures kraavi üks nõlv kaevati järsk, teine läng. Kraav täideti vaheldumisi kõdunenud sõnniku, huumusrikka mulla ja sügisel kokkuriisunud puulehtedega, parajalt kinni tallates ja väikest

kuhja peale jättes. Täitekihtide vahele riputati «seemnaks» mõned peotäied vihmausse. Lava kasteti virtsaveega. Väga oluliseks peab sm. Villemson lava hilisematki aegajalist kastmist, et hoida selles parajat niiskust. Säärases lavas paljunevad vihmaussid kiiresti ja umbes kuu aja möödumisel võidakse juba kraavi ühest otsast alustada nende välja-kaevamist.

Vihmaussid on heaks valgusöödaks ja suureks maiuspalaks lindudele.

Mere ja järvede lähikonnas asuvad kolhoosid saavad kalakombinaatidest püügihooajal peenkalade ja kalarapete näol lindudele väärtuslikku valgusööta. Kuid neid võimalusi ei kasutata täielikult. Sama võib öelda ka lihakombinaatides koguneva vere ja pudemete kohta, mida kolhoosid lindude söödana täielikult ära ei kasuta.

Loomsete valgusöödade kõrval aitavad lindude valgutarvet rahuldada taimsed valgurikkad söödad, nagu õlikoogid, hernes ja uba. Mõnedes kolhoosides kasvatatakse uba farmilähedases külvikorras. Õlikookidest söödetakse lindudele peamiselt soja-, lina-, maapähkli- ja päevalillekooke.

Paljud kolhoosid on vähema hulga taimsete valgusöödade lisamisega lindude söödaratsioonile saavutanud märgatavat munatoodangu tõusu.

Kuid lindude valgutarbe rahuldamine ainult taimsete valgusöödadega ei ole soovitav. Nagu kogemused näitavad, on taimsete valgusöödade annust eriti vajalik piirata sugulindude söödas haudemunade võtmise perioodil, sest vastasel korral ei saada hautamisel rahuldavat tibude kooruvust.

Lindude söödas on valkudega võrdselt tähtsad ka vitamiinid. Need on vajalikud organismi ainevahetuse ja kõigi eluprotsesside normaalsel tasemel hoidmiseks ning lindudelt hea produktiivsuse saavutamiseks. Eriti olulised on vitamiinid noorlindudele, sest neil toimuvad ainevahetusprotsessid eriti intensiivselt. Kõige paremaks vitamiin söödaks on noor, värske rohi, mis sisaldab organismile kõiki vajalikke vitamiine.

Vitamiinide puudumine või vähesus söödas põhjustab lindude haigestumist avitaminoosi, mille tagajärjel noorlindude kasv pidurdub, kuna täiskasvanud kanade munatoodang järsult langeb või hoopis ära jääb.

Esrindlikes kolhoosides on värske haljassööda alatiseks saamiseks kevad-, suve- ja sügisperioodil sisse seatud haljaskonveier. Varakevadel on esimeseks haljassöödaks rukki-

oras. Sellele järgneb noor lutsern ja ristik ning järkjärguliselt külvatud suviteraviljade ja jaanirukki oras. Sügisperioodil on heaks haljassöödaks söödapeedipealsed ja peakapsas. Kõige hilisemaks haljassöödaks on söödakapsas, mida saab kasutada otse põllult isegi pärast külma ja lume saabumist. Külmunud söödakapsas sulatatakse enne lindudele andmist soojas ruumis üles.

Nagu kogemused ja uurimised näitavad, ei asenda noort haljassööta täiel määral ükski teine vitamiinisööt. Sellepärast on lindude vitamiinitarbe rahuldamine talveperioodil, kui puudub haljassööt, tunduvalt raskem küsimus.

Talviseks vitamiinisöödaks lindudele varuvad meie kolhoosid kuivatatud nõgeseid ja vitamiinheina, kasvatavad punast porgandit ning valmistavad silo. Et värvatud nõgese- ja porgandikogused on tihti väikesed ja vitamiinheina kvaliteet sageli madal, jääb enamasti ainsaks vitamiinisöödaks silo. Noorest haljasmassist valmistatud silo on väärtuslik vitamiinisööt lindudele, kuid silos leiduvate rohkete hapete tõttu ei saa seda lindudele sööta piiramatul määral. Kuigi hapete halba mõju on võimalik osaliselt kõrvaldada söödakriidiannuste suurendamise abil, ei saa siloga lindude vitamiinitarvet talveperioodil siiski täiel määral rahuldada.

«Sotsialismi Tee» kolhoosi linnutalitajad, eesotsas V. Uutmaniga, varuvad lindudele talveperioodiks igal aastal küllaldaselt hulgal mitmesuguseid vitamiinisöötasid. 1954. aasta suvel koguti 150 suurt vihku nõgeseid, mis niideti õitsemise eel ja vitamiinide paremaks säilimiseks kuivatati algul varjulises kohas väikeste vihkudena. Sügisel tehti linnufarmi jaoks ristikuädalast, söödapeedipealsetest ja peakapsast 2,2 tonni segasilo. Peale selle valmistati veel nelja suuremasse tünni 1 tonn silo söödapeedipealsetest.

Omapäraselt valmistatakse selles kolhoosis silo ka sibulapealsetest. Rohelised sibulapealsed hekseldatakse ja tambitakse tünni, nii nagu seda tehakse kapsaste hapendamisel. Tambitud massile asetatakse kividest vajutis, et pealsetest väljaimbunud vedelik massi täielikult kataks. Tünnid hoitakse ruumis, kus silo talvel ei külmu. Sellist vitamiinirikast ja lindude tervishoiu seisukohalt väärtuslikku silo valmistatakse «Sotsialismi Tee» kolhoosis igal sügisel kaks suuremat tünnitait, kokku ligi üks tonn.

Peale silo varuvad selle kolhoosi hoolsad linnutalitajad talveks ka juurvilja, mida nad kasvatavad kolhoosi juhatuse poolt selleks otstarbeks eraldatud maa-alal. 1954. aasta

sügisel kogusid nad umbes 3500 m² suuruselt linnusõnnikuga väetatud põllupinnalt ligi 15 tsentnerit punast porgandit ja 48 tsentnerit söödapeeti. Peale selle saadi vähe-mal määral veel sibulaid ja küüslauku.

Võru rajooni Viktor Kingissepa nimelises kolhoosis on eesrindlik linnutalitaja Rudolf Rinne lindudele vitamiinirikast silo valmistanud ka õunajäätmetest, mida ta saab lähedal asuvast mahlatööstusest. Silo valmistati harilikul viisil ja linnud sõid seda talvel teiste söötade kõrval hea isuga.

Rapla rajooni «Uue Elu» kolhoosis varutakse igal aastal lindudele talveperioodiks rohkesti vitamiinirikast heinajahu. Lindudele söödeta-va heinajahu valmistatakse peamiselt noorest lutsernist, mis soodsa ilmaga maha niites ja veidi närbuda lastes kiiresti redelitele tõstetakse. Hästi kuivanud hein jahvatatakse rõugust vedades koheselt jahuks.

Vitamiinirikka heinajahu valmistamine ja kasutamine lindude talvises söödaratsioonis väärrib senisest hoopis suuremat tähelepanu.

Väga väärtuslikuks vitamiinisöödaks on ka pihlakamarjad, mida paljud hoolsad linnutalitajad sügisei korjavad, kuivatavad ja talvel lindudele söödavad.

Nagu kogemused näitavad, avaldab talvisele munevusele, samuti ka tibude kooruvusele munadest, soodsat mõju idandatud terade söötmine lindudele. Mõned eesrindlased idandavad teri vitamiinidesisalduse suurendamiseks kuni roheline idu tekkimiseni. Teri idandatakse soojas ruumis vastaval riivil selleks valmistatud väikestes kastides.

Idanenud terade väljavõtmise järel pestakse idandamiskastid hallituse tekkimise vältimiseks sooja veega hoolikalt puhtaks.

Koduste vitamiinisöötade nappuse korral söödetakse lindudele vitamiinirikast kalamaksaõli (mitte vahetada kalarasvaga). Otstarvet täidab ainult värske kalamaksaõli, sest pikaajalisel seismisel kaotab ta oma mõju. Eesrindlikes kolhoosides, kus on küllaldaselt mitmekülgseid vitamiinisöötasid, söödetakse kalamaksaõli ainult südatalvel ja varakevadel sugulindudele, 1—2 g linnu kohta päevas.

Kolmandaks oluliseks söödakomponendiks on mineraalained, ilma milleta ei ole mõeldav täiskasvanud lindude hea munevus ega noorlindude edukas arenemine.

Nagu uurimised näitavad, etendavad mineraalained luustiku kasvu ja munakoore moodustumise kõrval tähtsat osa

ka ainevahetuses. Mineraalainetest vajavad linnud suuremal määral kaltsiumi. Rohkesti leidub kaltsiumi söödakriidid, kondijahus, teokarpides, müürikrohvis ja merglis, mida eesrindlikud kolhoosid alati õigeaegselt varuvad ja lindudele vajalikul hulgal söödavad.

«Sotsialismi Tee» kolhoosis katab osaliselt mineraalsöödate vajaduse kodusel teel valmistatud kondijahu. Selleks koguvad hoolsad linnutalitajad kokku kõik saada olevad kondid, mis pärast eelnevat purustamist veskis jahuks jahvatatakse. Kuna kondid sisaldavad üdi ja rasva, lisatakse jahvatamisel kontidele veidi teri, et vältida veskikivide ummistumist. Selliselt valmistatud toorkondijahu on tunduvalt väärtuslikum kui müügilolev ekstraheeritud kondijahu.

Eespool nimetatud kolm olulist söödakomponenti avaldavad lindude munevusele maksimaalset mõju ainult siis, kui neid antakse lindudele tera- ja jahusöötade ning kartuliga õiges vahekorras.

Linnufarmile vajalike söödavarude kindlustamiseks on paljude kolhooside eesrindlikud linnutalitajad hakanud linnufarmi ligidal ise söödakultuure kasvatama.

Märjamaa rajooni «Tasuja» kolhoosis kasvatasid linnutalitajad Anni Maasing, Aliide Kolks ja teised linnufarmi töötajad talveperioodiks söödapeeti, punast porgandit, kapsast ja muud tarvilikku sööta. Selleks eraldati igale linnutalitajale 2500 m² maad, millelt nad, väetuseks linnusõnnikut kasutades, rikkaliku saagi kogusid. Need hoolsad linnutalitajad valmistasid ristikuädalast ja noorest segatisest lindudele talveperioodiks ka vajaliku silo.

Pärnu rajooni «Bolševiku» kolhoosis eraldati linnutalitajate soovil igale talitajale koguni 0,5 ha maad, kus nad mahlakate ja vitamiinisöötade kõrval kasvatasid isegi kartuleid. Noorematest ei jäänud maha ka kolhoosi ligi 70-aastane linnutalitaja Heleene Rõigas. Maaharimine, sõnnikuveedu ja külv tehti talitajate poolt ühiselt, juurvilja ning kartulite hilisemad hooldamistööd tegid aga talitajad eraldi igaüks omal maatükil.

Selline täiendav söötade tootmine talitajate endi poolt, mis on laialdaselt levinud meie vabariigi läänepoolsete rajoonide kolhoosides, väärrib järeletegemist kõikides kolhoosides, eriti aga seal, kus talitajatele ei ole kinnistatud ettenähtud ulatuses linde. Talitajate algatuse ja hoole suurendamiseks on vaja nende poolt toodetud sööt täies ula-

tuses säilitada ja kasutada neile lindudele, keda nad ise hooldavad. Kahjuks ei ole aga sellest mitmetes kolhoosides kinni peetud.

HEA KANALA SOODUSTAB MUNATOODANGU TÕSTMIST

Linnufarmi tulukus on täiel määral sõltuv talvisest muna- toodangu suurusest, sest talvel on munahinnad 3—4 korda kõrgemad kui suvel. Olenevalt kanade talvisest munevusest kujunevad ka sissetulekud linnukasvatusest. Head munevust talvel ei saada aga ainult kanade nõuetekohase sööt- misega, vaid see oleneb suurelt osalt ka ruumidest, kus kanu talvel peetakse. Külma- des, pimedates ja niisketes ruu- mides, vaatamata kanade heale toodanguvõimele ja nende nõuetekohasele söötmisele, mune ei saada.

Paljudes kolhoosides on olemasolevate hoonete ümber- ehitamise ja kohandamise teel saadud täiesti rahuldavad lindlad, mis on kuivad, valged, soojapidavad ja hästi õhus- tatavad. Kuid nende hoonete väiksuse tõttu jääb linnu- farm, olenevalt lindude arvust, enamasti 3—4 kohta laiiali- pillatuks, mis teeb söötade kohaleveo lindlatesse tülikaks ja ei võimalda tööjõudu maksimaalselt ära kasutada.

Sellega arvestasid eesrindlikud kolhoosid ja asusid ehi- tama uusi lindlaid. Nii ehitas Kose rajooni «Sotsialismi Tee» kolhoos 1951. aastal ühe kanala 500 kanale ja 1953. aastal teise, 800 kanale tüüpprojekti nr. K-050 järgi. Sama tegid ka Märjamaa rajooni «Tasuja» ning paljud teised kolhoosid.

Kuid peab märkima, et nende kanalate projekteerijad, lähtudes projekteerimisel ainult odavuse põhimõttest, ei ole täiel määral arvestanud meie olusid ja kliimatingimusi, mis- tõttu ehitatud kanalad mitmeski osas ei vasta nõuetele.

Eriti halvasti on korraldatud ventilatsioon, mis toimub esseinas asuvate, kotiriidega kaetud suurte avade kaudu. Need ventilatsiooniavad kattuvad talvel sageli jäätusega ning muudavad kanala ainult niiskeks ja külmaks. Nii- sama halvasti on projekteeritud ka kanala kütmise võimalu- sed ja kanala sisustus. Ka puuduvad kanala juures kõrval- ruumid vajaliku söödatagavara paigutamiseks, allapanu, kütte ja munade hoiuruumid, samuti talitajate puhkeruum, mis teeks talitajatele töö tunduvalt mugavamaks, kergemaks ja meeldivamaks.

«Sotsialismi Tee» kolhoosis on kanala juures neid vigu mõnevõrra püütud parandada. Lindla tagaseina äärde on eraldatud 80 sm laiune talituskäik — koridor ja ülejäänud ruum on põrandalt kuni 50 sm kõrguseni ulatuva laudvaheseina ja sellelt laeni ulatuva traatvõrguga jagatud kolmeks osakonnaks. Kanala söödaköögi poolne osakond on jäetud vähemaks. Sinna on paigutatud lindude aretusrühm. Söödaköögist suunduvad ukсед mõlemale poole lindla talituskäiku, kust traatvõrk-uste kaudu pääseb igasse osakonda. Kahekorruselised kontrollpesad (iga 3 kana kohta 1 pesa) on asetatud talituskäigupoolse vaheseina äärde, sõnnikulavad ja sellel asuvad õrred aga vastu traatvõrkvaheseina, nii et sõnnikulava koos õrtega saab päeval nõori ja ratasploki abil üles tõmmata (praktilisemad on allalastavad sõnnikulavad). Kanade munemise kontrollimine ja munade väljavõtmine pesast toimub talituskäigust vastava uksekese kaudu. Kuivisööda- ja mineraalsöödakünad, jooginõud ning kuiva liiva ja tuhaga täidetud sablitsemiskastid on igas osakonnas asetatud 50 sm kõrgustele jalanditele. Põrandal asetsevad ainult pehmesöödakünad, mis seejärel, kui kanad on söönud, eest ära võetakse, puhastatakse ja kööki paigutatakse. Akende vahel olevatel ventilatsioonivahetel, mis tekitasid ruumi liigset niiskust, on kotiriie asendatud topeltakendega, kusjuures välimise akna hinged asetati ülemisele, sisemise akna hinged aga alumisele servale. Seda tehti selleks, et kanala õhustamiseks akende avamisel talvel külm õhk lindudele otseselt peale ei puhuks. Kuid kanala õhustamine akende kaudu, nende paisumise tõttu talvel, on küllaltki tülikas ja muutub vahel isegi võimatuks. Väga külmade ilmade puhul ei ole ruumi õhustamiseks mõeldav ka lindude käiguavade avamine. Olukorda halvendab pealegi halva õhu nõrk väljatõmme, mis peab toimuma kanala söödaköögi poolses otsas asuva korstna kaudu. Sellest tingituna jääb ruum võrdlemisi niiskeks, põhjustades kohati isegi lae tilkumist. «Sotsialismi Tee» kolhoosis välditi seda viga kanala laele täiendava kattedihi asetamisega: 3 sm paksusele savikihile asetati 20 sm paksune saepurukiht ja sellele 3 sm paksune liivakiht.

Kanala ventilatsiooni paremaks korrastamiseks on «Sotsialismi Tee» kolhoos otsustanud soetada väikesi elektri-ventilaatoreid.

Viimastel aastatel «Põllumajandusprojekti» poolt valmistatud kanala tüüpprojekti K-1-500 järgi ehitatud kanalad

Joonis 4. Harju rajooni «Tuleviku» kolhoosi uus kanala, mis on ehitatud tüüpprojekti K-1-500 järgi.

on tunduvalt paremad, kuigi ka siin esineb veel mõningaid vigu, mis vajavad parandamist.

Hea ja otstarbekas kanala aitab talvisele munatoodangu tõstmisele ulatuslikult kaasa, millega on eesrindlikud kolhoosid kõigiti arvestanud, et luua lindudele soodsaid pidamistingimusi talvel.

Munatoodangu suurust mõjutavad ka kanalate juures paiknevad kanade jooksuaiad.

Kogemused on näidanud, et kanade pidamise puhul väikestes kinnistes jooksuaedades on nende munatoodang väike. Lindude tervisele ja munevusele on eriti ohtlikud madalad, vesised, võsastikuga kaetud jooksuaiad, mida läbivad seisva veega kraavid, tiigid jne. Sellistes jooksuaedades esineb kanadel alatiselt kõhuusse ja mitmesuguseid muid tõbesid, mis kanapidamise neis kohtades on teinud täiesti võimatuks.

Selles mõttes omab olulist tähtsust kanala asukoht, mille valikul sageli raskelt eksitakse.

Eesrindlikes kolhoosides on kanala asukohaks valitud kõrgem, kuivem maa-ala, kus jooksuaiad suunduvad väikese kallakuga lõunasse. Et nõuetekohase, traatvõrguga tarastatud jooksuaia (10 m² kana kohta) rajamine on küllaltki kulukas, on paljudes kolhoosides jooksuaedadest loobutud ja linde peetakse täielikus vabaduses. Kogemuste kohaselt on põllukultuuride kahjustus väiksem, kui lindla lähikonnas kasvatatakse kartuleid ja juurvilja.

Kose rajooni «Sotsialismi Tee» kolhoosis on mõlema kanala juurde rajatud umbes 7000 m² pindalaga jooksuaiad, mis on piiratud traatvõrguga. Aretusrühma jaoks on ühe kanala juures kaks väiksemat jooksuaeda. Osale jooksuaedade pindalast külvatakse kevad-suveperioodil halja orasala loomiseks kindlate vaheaegade järel teravilja. 1955. aastal kavatakse kanade jooksuaedadesse istutada viljapuid, mis palavatel suveilmadel pakuksid kanadele varju. Jooksuaedade põhjapoolsele küljele aga istutatakse kuusehekk kaitseks külmade põhjatuulte eest.

Jooksuaedade saastumise vältimiseks linnusõnnikuga, mis aastate järel ka suuremateski jooksuaedades paratamatult esineb, ja vabas looduses leiduva sööda ärakasutamiseks on mitmed eesrindlikud kolhoosid hakanud suviti pidama munejaid kanu laagrites.

MUNEJATE KANADE SÖÖTMINE JA HOOLDAMINE KOSE RAJOOONI «SOTSIALISMI TEE» KOLHOOSIS

Töö kanalas algab talvel kell 6, suvel aga kell 5.30. Pimedal ajal lülitab sm. Uutman elektrivalgustuse ja annab kanadele teraviljajäätmeid umbes) 20 g linna kohta, visatuna põrandale allapanusse. Seejärel koristab ta väljaheited sõnnikulavadelt ning tõmbab sõnnikulavad üles. Siis pühib akendele, kontrollpesadele ja muudele sisustusesemetele kogunenud tolmu ning täidab jooginõud uue, värske veega. Kontrollinud kanala õhutemperatuuri, mida hoitakse +6 kuni 10° C piirides, paneb ta küdema ahju ja avab ruumi õhustamiseks vastava akna või soojematel ilmadel jooksuaedadesse viivad lindude väljapääsuavad (selline ruumi õhustamise viis on kanala ventilatsiooni puuduliku korrastuse tõttu, millest juba eespool oli juttu, paratamatu).

Seejärel asetab ta seina löödud naelte otsa kanadele nokkimiseks tooreid söödapeete, lisab künadesse teokarpe ja

liivasõmerat ning täidab kuivsöödakünad kuiva jahu-seguga — kuivsöödaga, mida kanad saavad vabaks nokkimiseks (1954. aastal, mil lindudele antavad teraviljakogused olid napid, kulus igale kanale kuivsööta päevas keskmiselt 45 g). Kuivsöödasegu valmistavad sm-d Uutman ja Aalbok maitsvuse ja söödavuse suurendamiseks võimalikult mitmekesistest valgurikastest söötadest järgmiselt:

odrajahu	16 ⁰ / ₀
kaerajahu	18 ⁰ / ₀
nisukliisid	15 ⁰ / ₀
ostu-segajõusööta (kombisööta)	10 ⁰ / ₀
nisujäätmejahu	10 ⁰ / ₀
soja-, maapähkli- ja päevalillekoogi jahu	13 ⁰ / ₀
hernejahu	3 ⁰ / ₀
verejahu (oma toodetud)	3 ⁰ / ₀
lihajahu (oma toodetud)	4 ⁰ / ₀
magedat kalajahu	3 ⁰ / ₀
kuivatatud siidiussinuku jahu	2 ⁰ / ₀
toorkondijahu (oma toodetud)	2 ⁰ / ₀
söödakriiti ja fosforiini	1 ⁰ / ₀

Kokku 100⁰/₀

Kui kalajahu on täiesti mage, lisatakse kuivsöödasse ka peenikest lauasoola, võttes seda iga 100 kg segu kohta 1 kg. Kuivsööt segatakse erilise hoolikusega, kuni see on täiesti ühtlaselt segunenud.

Olgu märgitud, et 1954. aastal puudusid sageli kalajahu ja siidiussinuku-jahu ning muutus kohati mõnevõrra ka teiste söödakomponentide protsentuaalne vahekord, olenevalt söötade saadavusest ja tagavarast.

Kell 9 annab sm. Uutman kanadele pehmesööta, mille valmistamiseks ta võtab kana kohta 15 g keedetud kartuleid, 5 g keedetud söödapeeti, 20 g ülalnimetatud kuivsööta, 7—8 g silo ja 2 g nõgeselehti, mida ta talvel sooja vee või liha puljongiga, suvel aeg-ajalt hapendatud lõssiga parajalt paksuks pudruks teeb. Südatalvel lisab sm. Uutman pehmesöödale ka kalamaksaõli 1—2 g linnu kohta päevas või D-vitamiini preparaati ja aeg-ajalt veidi sibulaid või küüs lauku lisaks sibulasilole, mida muu silo hulgas võetakse üks väheldane peotäis pangetäie pehmesööda kohta. Liha olemasolu korral lisatakse ka seda pehmesöödasse, 10 g linnu kohta, keedetult ja peenestatult. Sel korral jäetakse kuivsöödast osaliselt välja teisi valgurikkaid söötasid, et vältida lindude ülesöötmist valguga. Söodaratsiooni muu-

tuste korral teostatakse koheselt vastav arvestus, et kindlustada lindude toitainetetarvet.

Kell 12 antakse kanadele sügisperioodil kapsapäid nokkimiseks, talvel aga isu kohaselt punaseid porgandeid peeneks raiutult. Talvel, kui ilm ei ole väga külm (alla -10°C) ega liiga tuuline, lastakse seejärel linnud jooksuaeda. Et kanad sellega on harjunud, lähevad nad ka külma ilma korral meelsasti välja, sest sm. Uutman hoiab kanala esise lumest puhtana ja raputab sinna viljapeksmisel kogutud jäätmeid.

Kell 15 antakse kanadele teist korda pehmesöötta, valmistatuna samadest söötadest ja samas koguses, nagu eespool märgitud. Samal ajal vahetab ta ka lindudele uue, värsket vee.

Kell 17 saavad kanad peenestatud porgandeid teist korda.

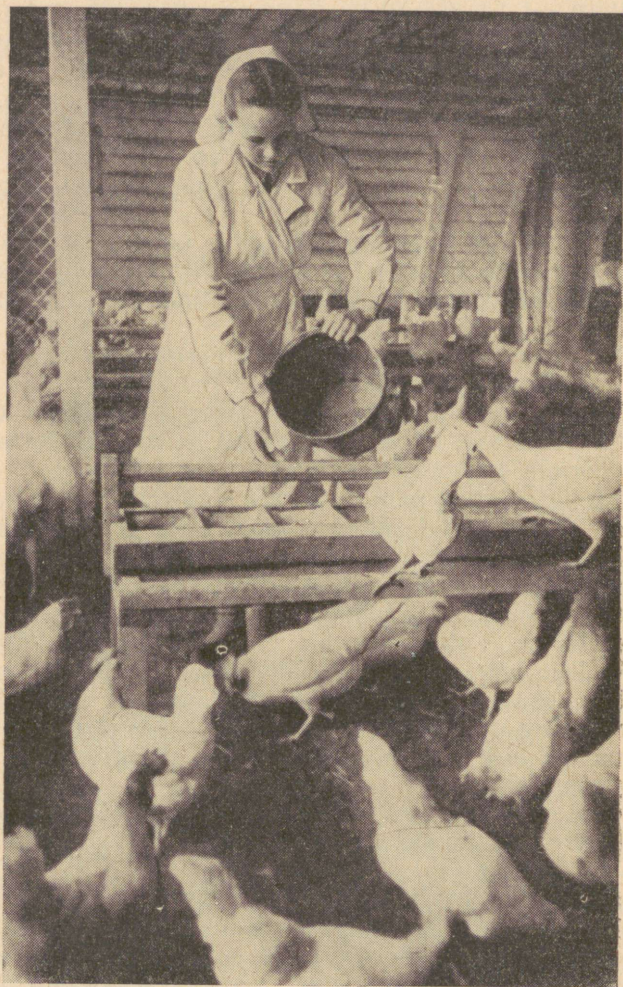
Kell 18 laseb ta sõnnikulava ja õrred alla.

Kell 19 saavad kanad odrajäätmeid, 25 g linnu kohta, antuna künalesse, mille järel kell 19.30, kui kõik kanad on läinud õrtele, kustutatakse tuled.

Nagu kirjeldatust nähtub, on «Sotsialismi Tee» kolhoosis kanade talvine söödaratsioon küllaldane ja mitmekülgne, kuid B-vitamiini osas puudulik, sest ei teostata söötade pärmistamist ning teravilja nappuse ja vastava sooja ruumi puudumise tõttu terade idandamist. See asjaolu ei ole tugeva söödaratsiooni tõttu munevust palju mõjutanud, küll aga tibude kooruvust, mis pole täiel määral rahuldav olnud. Osalt on seda asjaolu aidanud süvendada veel liigselt kõrge taimse valgu (õlikookide) protsent kuivsöödas haudemunade võtmise perioodil, mis eespool märgitust on vahel veelgi suurem olnud.

Söötade pärmistamise ja idandatud terade söötmise korral oleks paremate haudetulemuste kõrval ka munatoodang veidi kõrgem olnud.

Erakordselt tähtsaks peab sm. Uutman talveperioodil kanalas seda, et kanad oleksid alatiselt liikvel ja tegevuses. See elustab nende vereringet, annab neile sooja ja tekitab head söögiisu. Kõige selle saavutamiseks peab ta oluliseks kuiva, puhta allapanu olemasolu kanala põrandal, milleks ta kasutab ohtralt turvast, seda aeg-ajalt kohedaks rehitsedes ja uut peale lisades. Siblimise ergutamiseks viskab ta isegi päeva ajal allapanusse vahetevahel nisujäätmeid. Aeg-ajalt viib ta kanalasse kuivatatud nõgesevihtasid ja annab lihakeetmise puhul kanadele nokkida lihast

Joonis 5. «Sotsialismi Tee» kolhoosi linna sisevaade. Talitaja Viive Luik paneb lindudele künadesse mineraal-sööta. Tagaplaanil näha ülestõstetud sõnnikulava.

puhastatud konte. Mõnusaks tegevuseks kanadele on siblimine, milleks ta vastavates kastides alatiselt puhast kuiva liiva peab, kuhu on lisatud kuiva puutuhka ja veidi DDT-pulbrit.

Kanade suvine söötmine «Sotsialismi Tee» kolhoosis palju ei erine talvisest. Valgutarve rahuldatakse siis peamiselt oma majandis toodetud lihajahu, õlikoogijahu ja väikeste hapendatud lõssi annustega. Juurvilja ja silo asendab aga rikkalikult antav haljassööt, nagu nõgeselehed, viljaoras, noor ristik ning sügisperioodil söödapeedipealsed ja kapsalehed.

Kanade sulgimise ajal suurendab sm. Uutman odraterade annust ja lisab kanade suurenenud rauatarbe rahuldamiseks joogivette rauavitrioli, 5 g ühe liitri vee kohta.

Lindude küllaldane ja vaheldusrikas söötmine ning hea hooldamine on täiel määral tasunud V. Uutmani vaeva rohke munatoodanguga aasta kõikidel kuudel. Ei ole ülearune ära märkida V. Uutmani kanaderühma munevust kuude lõikes, mis oli 1953/54. loomakasvatusaastal järgmine:

1953. aasta	oktoobris	— 11,2	muna	kana	kohta
„	„	novembris	— 16,2	„	„
„	„	detsembris	— 18,7	„	„
1954. aasta	jaanuaris	— 21,8	„	„	„
„	„	veebruaries	— 19,0	„	„
„	„	märtsis	— 19,4	„	„
„	„	aprillis	— 18,4	„	„
„	„	mais	— 20,0	„	„
„	„	juulis	— 16,6	„	„
„	„	augustis	— 14,4	„	„
„	„	septembris	— 10,3	„	„

Kokku aastas 203,3 muna kana kohta

Kõrge munatoodangu saavutamiseks on heade pidamis-tingimuste kõrval mõnevõrra kaasa aidanud kanade igakuune pidev praakimine, mis V. Uutmani hooldada olnud noorlindude rühmas on ulatunud ligi 25⁰/₀-ni aastas, kuna vanemaid kanu on praagitud hoopis ulatuslikumalt. Kanade praakimist hõlbustavad «Sotsialismi Tee» kolhoosis kontrollpesad. Kanad on varustatud omas majandis valmistatud tiivamärgistega, mis kergendavad kontrolli teostamist, sest tiivamärgiselt numברי vaatamiseks ei tarvitse kontrollpesa munenud kana kätte võtta, nii nagu seda tuleb jalarõngaste kasutamise korral teha. Numברי vaatamise järel lastakse kana pesast välja, tõstes klappukse üles, ja munale märgi-

Joonis 6. Lindude kaalumine «Sotsialismi Tee» kolhoosis.
Vasakul Vilma Uutman.

takse kana number. Päevased munemisandmed märgitakse munadelt õhtul vastavatele munemislehtedele. Nii on iga kana munevuse kohta alatine ülevaade olemas, mis võimaldab vähemunejaid kanakarjast üles otsida ja praakida. Kevadtalvel eraldatakse haudemunade ja järglaste saamiseks tugeva kehaehitusega kõige paremad munejad kanad ning hästi arenenud kuked aretusrühma.

«Sotsialismi Tee» kolhoosi linnutalitajad teavad, et kõrget munatoodangut võib saada ainult tervetelt kanadelt. Kanade tervist jälgivad nii V. Uutman kui ka teised talitajad erilise tähelepanuga. Iga haiguskahtlane kana eraldatakse viivitamatult üldkarjast ja kui paaripäevasele «tohterdamisele» ei järgne paranemist, praagitakse ta välja.

Haiguste vältimiseks on siin rakendatud mitmeid ettevaatusabinõusid. Kanala põrand hoitakse pidevalt puhas uue peenturba sagedase juurdelisamisega. Kanade söödanõud, mis sööda roojastamise vältimiseks on varustatud pöörleva varvaga, hoitakse nende igapäevase pesemisega hoolikalt puhtad, samuti ka jooginõud, milleks kasutatakse ämbreid.

Ämberjooginõud on põrandast kõrgemalolevatele alustele asetatud nii, et kanad ei saaks sinna mustust teha. Kord nädalas puhastatakse ja pestakse ka kanade õrred, mille järel söödikute hävitamiseks õrte ja tugipuude pragudesse valatakse petrooleumi.

Kaks korda aastas, igal kevadel ja sügisel, toimub kanala ja selle sisustuse põhjalikum puhastamine ja valgendamine värskest kustutatud lubja piimaga.

Kanade veterinaarsel läbivaatamisel, mida regulaarselt teeb kohalik veterinaararst, ei ole esinenud mingisuguseid nakkushaigusi, mida on aidanud ära hoida lindude hea hooldamise kõrval ka ettevaatusabinõude hoolikas rakendamine.

Nõuetekohased pidamistingimused ja kanade hea tervis ainuüksi ei kindlusta aga veel kõrgete munatoodangute saamist. Olulise tähtsusega on seejuures, et lindude organism oleks hästi arenenud ja tugev, mis kõrge munevuse puhul suudaks olla küllalt vastupidav.

NOORLINDUDE ÜLESKASVATAMINE EESRINDLIKES KOLHOOSIDES

«Küllaldane arv hästi arenenud noorlinde on kõrge jõudlusega ja tuluka linnufarmi alus,» ütles A. Aalbok, kui temaga alustati juttu noorlindude üleskasvatamisest «Sotsialismi Tee» kolhoosis. Edasi jätkas ta: «Et noorte kanade munevus on talvekuudel tunduvalt suurem kui üleaastastel ja vanematel kanadel, oleme püüdnud komplekteerida igal sügisel kanade põhikarja umbes 65% ulatuses hästi arenenud noorlindudega. Selleks ostame veidi üle tuhandepealise kanakarja uuendamiseks igal kevadel haude-linnukasvatust jaamast 1500—2000 tibu. Tibud oleme kasvatamiseks võtnud võimalikult varakevadel, et nad hea hooldamise puhul sügisel, talveruumidesse üleviimise ajaks juba munemist oleksid alustanud. Noorlindude üleskasvatamise tingimused jätavad meil mõnes osas veel soovida, mis aga tugeva sööt-mise tõttu nende arenemisele seni halba mõju ei ole avaldanud. Esinevaid puudusi püüame vastavalt võimalustele tulevikus kord-korralt kõrvaldada.»

Noorlindude üleskasvatamiseks on «Sotsialismi Tee» kolhoosis eraldatud kolmes tühjas elumajas lõunapoolsed valgusküllasemad toad, umbes 85 m² põrandapinnaga. Akende alla on tehtud tibude väljapääsuavad ja väljapoole nende

ette laiad laudtrepid. Ruumi õhustamist külmal ajal teostatakse õhuakna avamisega. Tibude kunstemana kasutatakse turbaga köetavaid kuppelkunstemasid. Iga hoone juurde on tibudele rajatud võrdlemisi avar jooksuaed, mis on piiratud traatvõrguga. Jooksuaia pinnase saastumise vältimiseks ja haigusidude hävitamiseks külvatakse sügisei tibula lähem ümbrus kustutamata lubjaga üle ja künatakse ümber, kuhu varakevadel külvatakse rukist tibudele täiendava haljassöödaala loomiseks. Tibude kunstema-perioodi möödumise järel avatakse jooksuaedade tarad ja noorlinnud liiguvad vabaduses. Tibulate läheduses olevatel maa-aladel kasvatavad tibutalitajad kartuleid ja juurvilja. Sügisel, pärast noorlindude üleviimist kanalasse, puhastatakse ja desinfitseeritakse tibude ruumid põhjalikult.

Täiendavalt sellele kõrvetab kolhoosi sanitar igal kevadel veel tibulate põrandaid leeklambiga, et täielikult hävitada ja kahjutuks teha võimalikke haigusidusid.

Kuidas nendes tingimustes toimub noorlindude üleskasvatamine, selleks kirjeldame kolhoosi ühe vanema tibutalitaja Pauliine Lutsoja tööd.

Üks päev enne tibude saabumist raputab P. Lutsoja tibula põrandale kuiva puhast liiva, asetab kohtadele puhastatud ja korrastatud kuppelkunstemad ning vajalikud sööda- ja jooginõud ning kütab ahju. Tibude saabumispäeva hommikul paneb ta küdema ka kunstema. Kütusena kasutab ta kuiva turbapuru.

Esimesel viiel päeval hoitakse temperatuur kunstema all 28 kuni 27° C piirides, seda hiljem kord-korralt alandades. Pärast viiendat päeva P. Lutsoja enam kunstema temperatuuri ei mõõda, vaid reguleerib parajat soojust tibude paiknevuse järgi. Nõutava soojuse puhul lamavad tibud ühtlaselt kunstema all, kuna liiga kõrge temperatuuri korral kogunevad nad kupli välisele äärelle, madala temperatuuri korral aga kuhjuvad kunstema alla hunnikusse. Kunstema küljel oleva vastava siibri abil õhu juurdevoolu suurendades või vähendades reguleerib ta kütuse põlemist, hoogustades või takistades seda, ja saavutab sellega tibudele sobiva temperatuuri.

Ruumi temperatuuri peab ta esimesel nädalal 18—20° C piirides, mõõdetuna 1 m kõrguselt põrandast. Järgnevatel nädalatel alandab ta seda kord-korralt ahju nõrgema kütmisega või, olenevalt ilmastikust, kütmise ärajätmisega.

Tibude kasvades jäetakse kunstema kütmine päikesepais-

teliste ilmadega keskpäeval ära ja lõpetatakse täielikult tibusid 6—7 nädala vanuseks saamise järel.

Tibude saabudes alustab ta koheselt nende söötmist. Tibudele vajalikud söödad on «Sotsialismi Tee» kolhoosis aegsasti varutud ja täisväärtuslikena säilitatud. Rangelt hoidutakse väiketibusidele vähemalgi määral kopitanud teraviljasaaduste (tangude ning jahu) söötmisest. Selle tõttu ei ole tibusidel kunagi esinenud seedehäireid ega muid haigusi.

Söödaratsioonid koostatakse võimalikult mitmekesisest söötadest, nii et tibusid valgus-, vitamiinide- ja mineraalainetetarve oleks alati täiel määral rahuldatud, mis võimaldab neil, iseäranis algusperioodil, hoogsalt kasvada ja areneda.

Esimesel kahel päeval söödetakse tibusid peente nisutangude ja herkuloga, mille andmiseks kasutatakse esialgu väikesi vineerkandikuid, alates kolmandast päevast aga plekk-künakesi, mis tibusid söödassemineku vältimiseks on varustatud pöörleva varvaga. Joogiks saavad tibusid toasooja vett ja värsket täispiima.

Kolmandal päeval antakse lisaks tangudele keedetud ja peeneks hakitud mune, 1 muna 25 tibusid kohta päevas, ning eri künakestes peenestatud teokarpe vabalt nokkimiseks. Kolmandal või neljandal päeval lastakse tibusid päikese paistelise ilma puhul lühemaks ajaks välja. Väljasoleku aega kord-korralt pikendades, veedavad kolme nädala vanused tibusid soodsate ilmadega juba terve päeva jooksuaias.

Alates 5. elupäevast hakatakse tibusid andma ka haljassööta: peenestatud nõgeselehti ja viljaorast. Varakevadel, kui haljassööta ei ole saada, antakse tibusid riivitud punast porgandit ja head kalamaksaõli, 1 teelusikatäis 25 tibusid kohta päevas, lisatuna tangudele. Haljassöödana kasutatakse salatit ja rukkiorast ning ristikuädalat. Viie päeva vanuselt antakse tibusid vastavates künakestes ka kuiv-sööta vabaks nokkimiseks. Kuiv-sööda koostab A. Aalbok, samuti kui munejatele kanadele, võimalikult mitmekülgestest söötadest, millesse ta võtab:

odrajahu	20%
nisujahu	20%
sõelutud kaerajahu	15%
peeni nisukliisid	20%
hernejahu	5%
päevalillekoogi-jahu	8%

maapähklikoogi-jahu	4%
magedat kalajahu	2%
lihajahu (kodune)	2%
verejahu (kodune)	2%
kondijahu (kodune)	1%
söödakriiti	0,5%
fosforiini	0,5%

Kokku . . . 100,0%

Kuivsööt segatakse sama täpsuse ja hoolikusega kui munejatele kanadelegi.

10 päeva vanuselt jäetakse tibude söödaratsioonist välja keedetud munad ja täispiim, mida asendatakse hapendatud lõssiga. Samal päeval hakatakse tibudele andma pehmesööt, mida söödetakse vaheldumisi tangudega. Pehmesööda koostamiseks võetakse 3 osa ülalnimetatud kuivsööt ja 1 osa keedetud kartuleid, kuhu lisatakse haljassööt ja hapendatud lõssi või vett sellisel hulgal, et pehmesööt jääks parajalt muredaks. Varakevadel, kui päikesepaiste puudumise või ebasoodsa ilmastiku tõttu tibusid ei ole võimalik välja lasta, lisatakse pehmesööda hulka kalamaksaõli, 15—20 tibu kohta 1 teelusikatäis päevas. Keedetud kartulite kogust kord-korralt hiljem suurendatakse, nii et 6 nädala vanustele noorlindudele antav pehmesööt sisaldab 1 osa jahu kohta 2 osa kartuleid ja rohkelt õrna haljassööt. Aegajalt, kui toimub loomade tapmine, lisatakse pehmesöödale keedetud lihajäätmeid. Maiuspaladena annab P. Lutsoja tibudele vihmausse.

Seedehaiguste vältimiseks antakse tibudele alates 10 päeva vanusest kuni 8 nädala vanuseni 2—3 korda nädalas norsulfasoolnaatriumi, lisades seda 2,5 g ühe liitri joogivee kohta.

Nii toimub tibude söötmine tangude, rohke haljassööda, pehmesööda ja alatiselt ees oleva kuivsöödaga kuni noorlindude 5—6 nädala vanuseks saamiseni, mil tangud asendatakse purustatud teradega ja 2 kuu vanuselt tervete kaera või odrateradega.

Kolme kuu vanuselt vähendatakse noorlindude kuivsöödas valgurikkaid söötasid ja antakse neile rohkem teri, et vältida nende liiga varajast suguküpseks saamist ning enneaegset munema hakkamist, mis tunduvalt nõrgendab noorlindude organismi.

Hapendatud lõssi kogust, mida noorlinnud saavad kas-

vuperioodi jooksul niigi piiratud määral (10 g linnu kohta päevas), ei vähendata.

Viie kuu vanuselt, kui üksikud noored kanad alustavad juba munemist, viiakse nad üle munejate kanade sööda-ratsioonile.

Tibusid söödetakse «Sotsialismi Tee» kolhoosis 1—10 päeva vanuseni iga kahe tunni järel 8 korda päevas, 10—45 päeva vanuseni iga kolme tunni järel 5—6 korda päevas ja alates 45 päeva vanuselt iga nelja tunni järel 4 korda päevas.

Tugevale söötmisele kaasneb hea hoolitsemine noorlindude eest. Igal hommikul puhastatakse kunstemad, pühitakse põrand hoolikalt puhtaks ja riputatakse sinna uut puhast liiva. Hiljem kasutatakse allapanuna peenestatud kuiva turvast. Jooginõusid pesevad talitajad kord päevas, pehmesöödakünasid aga iga söötiskorra järel, asetades need pärast pesemist päikese kätte kuivama.

Tibude koktsidioosi vältimiseks kõrvetatakse kunstema-perioodi jooksul kord nädalas tibulate põrandaid leeklam-biga. Ka tibula lähem ümbrus jooksuaias hoitakse puhas, seda kord nädalas hoolikalt pühkides ja seejärel sinna puhast liiva raputades.

Umbes kolme kuu vanuseks saamisel valitakse paremini arenenud noorkuked sugulindudeks, kuna ülejäänud kohe-selt turustatakse. Viie ja poole kuu vanuselt, kui noor-kanad on alustanud juba munemist ja neid kanalasse üle viiakse, praagitakse ka nende hulgast nõrgemini arenenud linnud välja. Samal ajal praagitakse täiendavalt ka sugu-lindudeks jäetud noorkukki, keda esialgsel valikul mõne-võrra rohkem säilitati.

Kuid «Sotsialismi Tee» kolhoosis esineb noorlindude üles-kasvatamisel ka mõningaid puudusi, mis tugeva ja mitme-külgse söötmise ning talitajate suure hoole tõttu ei ole seni õnneks kaasa toonud tibude nakkushaigusi ega nende nime-tamistväärsset kadu.

Suuremaks puuduseks on siin noorlindude kasvatamine aastate jooksul varakevadest kuni hilissügiseni ühel ja samal maa-alal. Selle tõttu ähvardab koktsidioosi, uss-tõbede ja muudegi haiguste oht, mille äkilist puhkemist sageli soodustavad alatised «külalised» tibude söödaküna-des — varblased ja hiired, kes on tuntud mitmete haiguste levitajatena. Tibude võimalike nakkushaiguste vältimiseks ei kasutata noorlindude laagri viisilist kasvatamist.

Kolhoosil on ehitatud ainult üks traktoriga edasiveetav noorlindude laagriõnn, mõõdus 2×6 m, millega 1952. aasta suvel osa 7 nädala vanuseid noorkanu algul ristikuädalale ja hiljem koristatud nisupõllule veeti. 1953. aastal kasutati seda onni noorte tibude kasvatamiseks, kes ruumide puudumise tõttu 4 nädala vanustena tibulast maikuu keskpaiku, kui ööd olid veel külmad, sinna paigutati. P. Lutsoja jutustab seda äpardust, mis siis juhtus: «Ühel külmemal ööl tibud, kes ei olnud harjunud veel magama õrtel, külmetusid, kuhjusid hunnikusse ja tallasid hulga allajäänuid surnuks. Mõned haigestusid veel kopsupõletikkugi, sest onni paigutatud väike raudahi ei suutnud seda ühekordsete seintega majakest küllaldaselt soojendada. Nii langes mul selle ettevaatamatu teguviisi tõttu ligi 20% ilusaid noorlinde välja.»

Noorlindude laagriiviisilise kasvatamise puudumise tõttu jääb «Sotsialismi Tee» kolhoosis kokku hoidmata ka suur hulk käestantavat sööta, mida suurel määral oleks võimalik katta lindude laagriiviisilise pidamisega heinaädalatel ja eriti kõrrepõldudel, kust nad hulgaliselt leiaksid ussikesi, putukaid ja varisenud viljateri.

Puudusena võib nimetada ka tibulateks kasutatavate ruumide väiksust, mille tõttu põrandapinna igale ruutmeetri-le paigutatakse ligi 25 tibu (normaalne 16 tibu). See asjaolu võib just varajasel kasvatamisel, kui ilmad on ebasoodsad ja tibusid enamiku päevast ruumis kinni tuleb hoida, põhjustada kannibalismi — üksteise veriseks nokkimise nähtust. Samuti nõuab see talitajatelt ülemäärast hoolt tibulate puhtana hoidmisel.

Laagriõnnide puudumise tõttu on kolhoosil raskendatud ka õigeaegne noorkanade eraldamine noorkukkedest, kes oma varajasema suguküpsuse tõttu noorkanu alatiselt kiisavad ja neile rahu ei anna.

«Sotsialismi Tee» kolhoosis noorlindude üleskasvatamisel esinevatest puudustest on teadlikud nii linnutalitajad kui ka kolhoosi juhatus. Järgides Rapla rajooni «Lembitu» kolhoosi eeskujul, ehitatakse lähemal ajal veetav tibula ja lisaks sellele valmistatakse mõned vähemad laagriõnnid noorlindude karjatamiseks kõrrepõldudel.

Rapla, Väike-Maarja, Türi ja teiste rajoonide mõned kolhoosid on ehitanud veetava tibula jalastele, mõõdus 4×8 m, sõrestikehitisena saepurutäitel. Tibulasse on ehitatud truupkunstema ja teda veetakse tibude kunstema-

perioodi jooksul traktoriga edasi, haigusidudest puhtale maa-alale, 1—2 korda aastas.

Rapla rajooni «Lembitu» kolhoosi noorlindude kasvata-
mise kogemusi veetavas tibulas on pikemalt kirjeldatud
ajakirja «Sotsialistlik Põllumajandus» 1954. aasta aprilli-
kuu numbris. Veetava tibula projekte võib saada haude-
linnukasvatustsaamadelt.

Paide rajooni Stalini-nimelise kolhoosi linnutalitajad
tõendavad, et noorlindude laagriiviisilise kasvatamisega hoi-
takse nende kolhoosis igal aastal kokku üle 5 tonni tera- ja
jahusöötasid. Seejuures on noorlindude arenemine hea.
Peale selle on tibude nakkushaiguste oht täielikult väldi-
tud, mis on võimaldanud igal aastal üles kasvatada
97—98% tibudest.

Kuidas toimub noorlindude laagriiviisiline kasvatamine
Paide rajooni Stalini-nimelises kolhoosis, selleks kirjeldame
kolhoosi noorlindude kasvataja Selma Toomsi kogemusi.

Kolhoosi uuest, moodsast truupkunstemaga varustatud
tibulast viiakse noorlinnud pärast kunstemaperioodi lõppu,
umbes 8 nädala vanuselt, algul niidetud ristikupõllule ja
viljakoristamise järel nisu kõrrepõllule. Selleks otstarbeks
on ehitatud 15 onni. Enne laagrisse viimist, umbes 10 päeva
jooksul, harjutab S. Tooms noorlinde elama kütmata ruu-
mis ja magama õrtel. Kui välistemperatuur öösiti ei lange
enam alla +10° C, paigutatakse noorlinnud uue ruumiga
harjumiseks juba õhtul onnidesse, milledega nad hommikul
laagrisse veetakse. Noorkuked eraldatakse kanadest ja
paigutatakse eri onnidesse. Lindude ärevuse vältimiseks,
sest nad pole veoga veel harjunud, veetakse onne kahe
tugeva hobusega siledat teed mööda aegamisi, tegemata
seejuures seisakuid. Onnide vahekauguseks jäetakse laagri-
ris umbes 10 m. Noorkukkede onnid paigutatakse noor-
kanade onnidest umbes 250 m kaugusele, et vältida nende
tulekut noorkanade juurde. Üks onn jäetakse laagris lin-
dude söödatagavara, söödanõude ja tööriistade paiguta-
miseks.

Nagu kogemused näitavad, käivad linnud onnist umbes
60 m kaugusele ja kasutavad mõne päeva jooksul täielikult
ära kõik sellel maa-alal leiduvad söödad. Sellest tingituna
veetakse onne edasi kuni 2 korda nädalas. Onnid on Stalini-
nimelises kolhoosis veo kergenduseks tehtud õhukestest
laudadest, mõõdus 2×3 m, mahutavusega 90—100 noor-
kana. Onnide edasivedu laagris toimub tühjalt, ühe hobu-

Joonis 7. Paide rajooni Stalini-nimelise kolhoosi noorlinnud koristatud nisupõllul laagris.

sega, korraga umbes 100 m võrra. Esialgu, kuni linnud ei ole harjunud veel onnile järgnema, veetakse onne edasi 25—30 m võrra.

Noorlinnud uitavad laagris meelsamini hommikul kuni kella 10-ni ja õhtul 2—3 tundi enne pimenemist. Sellepärast ei anna S. Tooms neile hommikul, onnidest kella 6 ajal väljalaskmisel, mitte kohe sööta, vaid teeb seda alles kell 9. Järgmise sööda saavad noorlinnud kell 12 ja siis kell 15, kuna viimase sööda annab ta neile kell 21. Hommikul ja õhtul saavad noorlinnud teri, keskpäevastel söötmiskordadel aga pehmesööta.

Pärast noorlindude üleviimist koristatud nisupõllule lõpetatakse tera- ja jahusöötade ning kartulite käestsöötmine täielikult ja nad saavad ainult söödapeedipealseid, peenestatud teokarpe ning joogivett, mida vahetatakse kaks korda päevas. Peedipealsed köidetakse kimpudesse ja riputatakse onni välisseina löödud naelte otsa, kuna jooginõu asetatakse onni varju, et vesi päikese käes liigselt ei soojeneks. Ainult halva ilma korral antakse noorlindudele veidi lisaööta.

Suvel, kui ööd on soojad, asendatakse onniaknad traatvõrguga, mis on löödud vastavale raamile.

Et mõnesse onni koguneb õhtul linde liiga palju, ajab S. Tooms neist osa tühjematesse onnidesse ning kontrollib, kas nad on pugud küllalt täis söönud, mille järel videviku saabudes suleb ukсед. Hommikuti onnidest koristatava sõnniku matab ta maha ja puistab onnide põrandad üle puhta mullaga. Lindudele siblimise võimaldamiseks on sm. Tooms onnide lähikonnas ümber kaevanud paar ruutmeetrit maad. Öötundidel, alates kella 10-st õhtul kuni kella 5-ni hommikul, on noorlindude laagri juures öövalves üks 75-aastane kolhoosi liige.

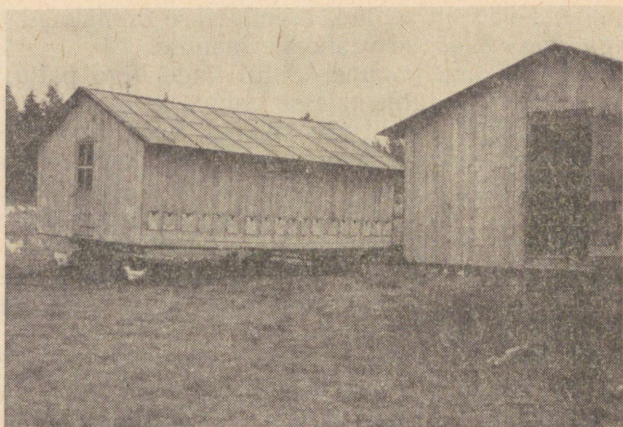
Noorlindude laagri viisilise kasvatamise häid tulemusi kinnitavad ka paljude teiste kolhooside kogemused.

Võru rajooni V. I. Lenini ja V. Kingissepa nimeline, Pärnu rajooni «Bolševiku», Paide rajooni «Tee Kommunistile», Tapa rajooni «Kaardiväelase», Põltsamaa rajooni «Punalipu» ja paljud teised kolhoosid, kes kasvatavad noorlinde laagri viisiliselt, on täielikult vältinud nakkushaigused ja noorlinnud igal aastal edukalt üles kasvatanud.

Eesrindlikuks rajooniks meie vabariigis noorlindude laagri viisilise kasvatamise alal on Rapla rajoon, kus rajooni 28 kolhoosist 26 kolhoosi kasvatavad noorlinde laagri viisiliselt. Selle tulemusena ei esine rajooni kolhoosides tibude nakkushaigusi ja noorlinnud kasvatatakse üles minimaalsete kadudega. Viimaste aastate jooksul ei ole tibude lõppemine rajooni kolhoosides ületanud keskmiselt 7% aastas. Seejuures on igal aastal säästetud käestantavaid jõusööta-sid rajooni ulatuses tunduvalt üle 100 tonni.

Laagri maa-alal leiduvate söötade täielikku ärakasutamist noorlindude poolt ja käestantava sööda kokkuhoidu pidurdab paljudes kolhoosides laagriõnnide ebakorrapärane edasivedu. Kohati on onnid ehitatud liiga raskeid ja nende edasivedu kõrrepõldudel ei ole ilma traktorita mõeldav.

Pärnu-Jaagupi rajooni mõned kolhoosid on ehitanud kahe inimesega edasitõstetavaid onne, mõõdus $1,70 \times 1,20$ m, ilma põrandata, mille juures eessein on 80 sm, tagasein aga 60 sm kõrge. Eessein on kaetud traatvõrguga, kuna tagasein ja otsad $\frac{1}{2}$ -tolliste laudadega. Selline tõstetav onn mahutab 35—40 noorkana. Seal, kus esineb röövloomi, on kahjustuste vältimiseks soovitatav ka onni põrandaks kasutada traatvõrku.

Joonis 8. Võru rajooni V. Kingissepa nimelise kolhoosi munejad kanad veetavate onnidega koristatud viljapõllul laagris.

Käestantava sööda kokkuhoidmise ja lindude jooksu-
aedade saastumise vältimiseks on mõned kolhoosid asunud
ka munejate kanade laagri viisilisele pidamisele.

Võru rajooni V. Kingissepa nimelises kolhoosis ehitati
selleks otstarbeks 1954. aastal kaks ratastel edasiveetavat
laagrimaja, millega munejad kanad viidi kõrrepõldudele.

Paide rajooni «Teel Kommunismile» kolhoosis viiakse
munejad kanad kõrrepõldudele onnidega mitte ainult sügi-
sel, vaid ka kevadel. Kuni kõikide põldude üleskündmiseni
ja kevadise seemendamiseni leiavad kanad põldudelt —
rõuguasemetelt ja mujalt — rikkalikult sööta ning nende
munatoodang tõuseb kahekordseks, nagu seda kinnitavad
kolhoosi hoolsad linnutalitajad. Sama on teinud ka Räpina
rajooni «Lembitu» ja mõned teised kolhoosid.

Kirjeldatud abinõude rakendamisega on paljud kolhoosid
saavutanud häid tulemusi lindude produktiivsuse tõstmisel
ning rahaliste sissetulekute suurendamisel linnukasvatusest.

Antsla rajooni C. R. Jakobsoni nimeline kolhoos sai näi-
teks 1954. aastal linnufarmist, kus peeti ainult 422 kana
(keskmise toodanguga 148 muna kana kohta aastas), üle
75 tuhande rubla sissetulekut.

Harju rajooni «Tuleviku» kolhoosis, kus samal aastal
peeti 763 kana ja saadi 156 muna kana kohta aastas, ulatus

rahaline sissetulek linnukasvatusest koguni ligi 150 tuhande rublani. Selliseid kolhoose meie vabariigist võib nimetada palju.

ABINÕUSID MUNATOODANGU TÕSTMISEKS KOLHOOSIDE LINNUFARMIDES

1954. aastal jäi paljudes meie vabariigi kolhoosides kanade munatoodang nõrga ja ühekülgse söötmise, halbade pidamistingimuste ning hulgaliselt väheproduktiivsete lindude pidamise tõttu madalaks.

Linnufarmi ühtlane varustamine küllaldaselt ja täisväärtuslike söötadega ning seejuures lindude valgu-, vitamiini- ja mineraalainetearbe rahuldamine on esmajärguliseks ülesandeks munatoodangu ulatuslikumal tõstmisel kolhoosides.

Ei ole saladus, et paljudes kolhoosides on praegu küllaltki raskeks probleemiks tugeva söödabaasi loomise ja nõuetekohaste talveruumide soetamise küsimus. Palju on nende raskuste lahendamiseks juba ära tehtud, kuid veel rohkem on tegemata. Sageli ei osata tähele panna ega näha võimalusi kolhoosisiseste reservide maksimaalseks ärakasutamiseks, nagu seda on teinud hoolikad linnutalitajad meie eesrindlikes kolhoosides.

Lindude söödabaasi aitab tunduvalt tugevdada Pärnu ümbruse kolhooside hoolsate linnutalitajate eeskujule järgnemine — lindudele vajalike lisa söötade tootmine farmilähedasel maa-alal. Ka vanad, aastates linnutalitajad aitaksid igal pool jõudumööda kaasa, kui selleks otstarbeks on vaid eraldatud vastav maa-ala ja neile võimalused loodud ning neid abistatud maaharimisel, väetamisel ja külvide teostamisel.

Tuleb märkida ka, et sügisei jääb põldudel asuvatele viljapeksukohtadele suurtes kogustes jäätmeid, mida sageli õigeaegselt ei koristata ja mis kestvate sadude tõttu riknevad ning muutuvad lindudele kasutuskõlbmatuks. Linnutalitajatele võimaluste andmisega nende jäätmete kogumiseks, äraveoks ja varjualustesse paigutamiseks saaks säästa lindudele palju väärtuslikku lisa sööta, mida kahjuks igas kolhoosis aga ei tehta.

Puudulikult kogutakse paljudes kolhoosides koduseid valgusöötasid ja neid ei söödeta lindudele pidevalt. Sügisel, kui praagitud hobuste liha ja jäätmeid on külluses, saa-

vad linnud neid sageli üleliigselt. Kevadel ja suvel on aga valgust sageli puudus. Liha ja vere säilitamine, vihmausside kasvatamine jne., nii nagu seda teevad eesrindlikud kolhoosid, ei ole kellelgi ülejõukäiv. Loomsete valgusöötade nappuse korral ei kasutata või kasutatakse harva munatoodangu tõstmiseks õlikoogijahu, vaatamata sellele, et selle valgurikka sööda väikesedki kogused (5—8 g linnu kohta päevas) avaldavad munevusele suurt mõju.

Sama võib öelda ka nisukliide kohta, mis odra- ja kaerajahuga võrreldes sisaldavad rohkem valku ja mille lisamine lindude jahusöödasse 25—30% ulatuses aitab sööda maitsvust tunduvalt tõsta.

Küllaltki sagedaseks nähtuseks meie kolhoosides on asjalu, et rahuldavate pidamistingimuste ja söötmise puhul linnud talveperioodil munevad vähe ja kohati söövad ise needki vähesed munad ära. Seda põhjustab vitamiinide- ja mineraalainetevaene söödaratsioon.

Parimaks vitamiinisöödaks talveperioodil on hea silo, noorest ristikust ja lutsernist valmistatud heinajahu, punane porgand, kuivatatud nõgesed ja pihlakamarjad. Nende söötade varumisel eesrindlaste eeskuju järgimine on paratamatut. Harilikult söövad linnud veistele valmistatud silo tema koreda massi tõttu halvasti. Pealegi asuvad silo panipaigad lindlatest sageli kaugel, mille tõttu ei ole praktiliselt teostatav silo korrapärane vedu lindlatesse. Sellest lähtudes on vaja ette näha lindudele ristikuädalast ning juurviljapealsetest erisilo valmistamine lindlate juurde, vähemalt 3 kg iga linnu kohta.

Et punane porgand talveperioodil hoiuruumides võrdlemisi halvasti säilib, võib soovitada mõningate kolhooside eeskujul porgandi peenestamist ja sileerimist koos juurviljapealsetega.

Lindude poolt munade söömist talvel saab vältida mineraalsöötade küllaldase andmisega. Munakoore nõrgenemise korral on viivitamatult vaja lindude söödaratsiooni võtta värsket kalamaksaõli, lisades seda pehmesöödale 2 g linnu kohta päevas.

Seedeprotsessi normaalseks kulgemiseks vajavad linnud sõmerat liiva. Ei tohi unustada selle kohalevedu lindlate juurde enne maa külmumist. Niisama tähtis on ka värskes vesi, mis lindudele peab alati saadaval olema. On vaja ainult jälgida, et jooginõude ebaõige asetamise tõttu linnud ei saaks vett reostada.

Heas lindlas munevad linnud tunduvalt rohkem. Niis- kes, külmas ja pimedas ruumis, vaatamata nõuetekohasele söötmisele, ei saada mune. Sellepärast on otstarbekate ruumide valikul ja nende kohandamisel lindlateks muna- toodangu tõstmise seisukohalt määrav tähtsus. Sageli ei osutata küllaldast tähelepanu lindlate ventilatsiooni korras- tusele, mille tõttu lindude tervis ja munatoodang raskesti kannatavad.

Lindlate paiknemisel madalatel ja niisketel kohtadel lin- nud haigestuvad, millega tuleb arvestada siis, kui asutakse uute lindlate ehitamisele või olemasolevate hoonete kohan- damisele lindlateks.

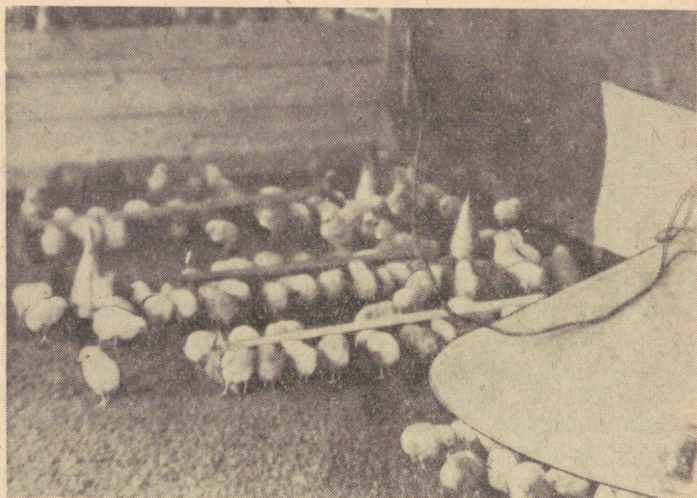
Lindude üleviimisel talveruumidesse tuleb arvestada, et nende liiga tihe paigutus (üle kolme kana ühe ruutmeetri põrandapindala kohta) soodustab nakkushaiguste levikut ja üksteiselt sulgede nokkimise nähtust.

Talvist munatoodangut on võimalik tunduvalt tõsta lindla kunstliku valgustamisega. Selleks tuleb lindlasse, mille põrandapindala on näiteks 160 m² ja mis mahutab 500 lindu, asetada kuus 60-vatist valgustuspunkti. Edukalt võib seda teha ka petrooleumilampidega või tormilaternatega, kaitstes neid lindude pealelendamise takistamiseks ja tuleõnnetuse vältimiseks traatvõrguga.

Lindlate kunstlikku valgustamist tuleb alustada sügisel, kui vanad kanad on sulgimise lõpetanud ja noorkanad on täiskasvanud. Kunstlikku valgustamise kestust arvesta- takse nii, et kunstlikku ja päevavalgust oleks lindlas kokku 13—14 tundi ööpäevas.

Nõuetekohase söötmise ja heade pidamistingimuste puhul annavad kõrget munatoodangut ainult toodanguvõimelised linnud. Selleks on vaja pidevalt igal kuul välja praakida vähemunejad kanad ja ulatuslikum praakimine läbi viia siis, kui linnud sügisel alustavad sulgimist. Kanade praa- kimist hõlbustavad igasügisene noorkanade märgistamine jala- või tiivanumbritega ja kontrollpesade kasutamine.

Noored kanad munevad talvekuudel tunduvalt rohkem kui vanad. Sellepärast tuleb noorlindude soetamisele ja nende nõuetekohasele üleskasvatamisele osutada suurimat hoolt. Tibusid on vaja haude-linnukasvatust jaamadest soetada sel- lise arvestusega, et sügisel, lindude põhikarja komplektee- rides, noori kanu oleks vähemalt 55% põhikarja jäetavate kanade üldarvust. Tingimata on vaja laialdaselt rakendada noorlindude laagriviisilist kasvatamist, et vältida nakkus-

Joonis 9. Harju rajooni «Tuleviku» kolhoosi tibud söömas.
Paremal elektriga köetav kuppelkustema.

haigusi, saavutada käestantava sööda kokkuhoidu ja laagri-
maa-alal leiduva sööda maksimaalse ärakasutamise kind-
lustada noorlindude jõudsat arenemist ning kasvamist.

Veetavate tibulate ja laagrionnide ehitamisele on vaja
tõsiselt mõelda igas kolhoosis, kus need veel puuduvad, ja
need valmis ehitada juba talvel või varakevadel enne põllu-
tööde algust. Laagrionnide projekte on võimalik saada
haude-linnukasvatusjaamadelt.

Varajased tibud arenevad paremini ja alustavad sügisel
munemist siis, kui vanad kanad hakkavad sulgima. Ühtlasi
on varajaste tibude kasvatamisel vähem karta koktsidioosi,
mis soojade ilmade saabumisega eriti hoogsalt võib levida.
Nendel põhjustel on vaja tibulad ja nende sisustus aegsasti
korrastada ning tibud haude-linnukasvatusjaamadest soe-
tada võimalikult varajasel tähtajal.

Munatoodangu tõstmist pidurdavad lindude haigused.
Täiskasvanud lindude üheks ohtlikumaks haiguseks on
tuberkuloos. Eriti ohtlikuks võib tuberkuloos lindudele
kujuneda nendes farmides, kus ei pöörata vajalikku tähele-
panu selle haiguse ärahoidmisele. Tuberkuloos levib pea-
miselt lindude rooja kaudu, kus leidub hulgaliselt haigust-

tekitavaid pisikuid. Lindla põrandate räpasus ja selliste sööda- ning jooginõude kasutamine, kus linnud saavad määrdunud jalgadega sööta ja jooki roojastada, soodustavad haiguse kiiret levikut. Tuberkuloosile eriti vastuvõtlikud on need linnud, kelle organism puuduliku söötmise tõttu on nõrgenenud.

Alusturba küllaldane tootmine ja selle kasutamine lindlates, samuti ka pöörlevate puuvarbadega varustatud söödanõude soetamine ja jooginõude selline asetamine, et linnud ei saa joogivett reostada, on nii kolhoosi juhatuse, spetsialistide kui ka talitajate ülitähtsaks ülesandeks tuberkuloosi vastu võitlemisel. Orte alla öö jooksul kogunenud sõnnik tuleb igal hommikul välja viia ja sõnnikuhoidlasse või suletavasse kasti paigutada. Alusturba või saepuru puudumisel tuleb allapanuks kasutada liiva. Veterinaararstidel on lindude tuberkuloosi väljaselgitamisel kolhoosides täita vastutusrikas ülesanne.

Noorlindude väga ohtlikuks haiguseks on koktsidioos, mida välditakse hoolika puhtusepidamise ja eespool kirjeldatud tõrjevahendite kasutamisega ning noorlindude laagri viisilise kasvatamisega. Selle haiguse kõrval on mõnel määral ohtlik ka tibude pulloroos ehk valgepasandus. Nagu uurimised ja kogemused näitavad, on pulloroosi tappev iseloom täielikult sõltuv väliskeskkonna tingimustest, nagu söötmise tugevusest, söötade kvaliteedist ning valgu-, mineraalainete- ja eriti vitamiinidesisaldusest söödas. Samuti vähendab tibude vastupanuvõimet pulloroosile nõuetekohase temperatuuri puudumine kunstemas ja värske õhu puudumine tibulas, mis toob kaasa ainevahetuse häireid ja soodustab bakterite tungimist sooltest verre.

Sellest lähtudes peab võitlus pulloroosi vastu algama esijoones nõuetekohaste zoo-hügieeniliste tingimuste loomisega emaslindudele ja kasvatatavatele tibudele. Kuid seejuures ei ole mingit alust ignoreerida ja kõrvale jätta pulloroosibaktereid kandvate emaslindude väljaselgitamist veterinaararstide poolt vereuurimise meetodil, lindude kolme- kuni neljakordse läbitöötamisega aastas.

Ei ole ülearune märkida ka seda, et pulloroosi vastu võitlemisel on küllaltki oluline takistada roisubakterite kasvu tibude sooltes. Selleks soovitatakse tibudele anda esimese kahe kuni kolme päeva jooksul ainult kaeratangu ja järgneva kahe nädala jooksul mitmesugust tangu vähemalt 30% ulatuses ratsioonist. Koos sellega anda tibudele para-

jalt hapendatud piima ja esimese viie elupäeva jooksul vältida liha-kondi- ja kalajahu söötmist.

Munatoodangu tõstmise huvides on vaja võidelda ka lindude välis- ja siseparasiitide vastu, kes kurnavad linde. Välisparasiitide hävitamine vajab ainult hoolt, kuna soolteusside esinemise korral on tarvilik saada abi veterinaararstilt.

Linnukasvatuse arendamise tulemused olenevad suurel määral linnufarmi töötajatest. Edasiminekuks ja head saavutused ei ole mõeldavad, kui ei ole inimesi, kes omavad kohusetunnet, huvi ja armastust oma töö vastu.

Tegelik elu on näidanud, et hoolitsevad ja armastavad käed on linnufarmis hoopis olulisemad kui üheski teises loomakasvatusefarmis, sest suurearvuline ja nõrga olemusega tibupere vajab tõsiselt tähelepanu, eriti aga huvi ja taht nendega tegelemiseks.

Selliseid inimesi, nagu Aleksander Aalbok, Vilma Uutman, Helmi Seerman, Johanna Klei, Ida Rihma, Linda Antsov ja paljud teised eesrindlased, keda kõiki siinkohal ei ole võimalik loetleda, leidub meie vabariigi igas kolhoosis. Tarvitseb ainult neid tööle rakendada, neid õpetada ja aidata, neile edukaks tööks tingimused luua, nii nagu seda on teinud eesrindlikud kolhoosid.

Mõningates meie vabariigi kolhoosides esineb juhtumeid, et linnutalitajatele ei maksta välja partei ja valitsuse poolt soovitatud lisatöötasu tootmisplaanide ületamise eest. Samuti ei arvestata kohati maksimum-normipäevi toodangu saamise eest nendele linnutalitajatele, kes madalatoodanguliste lindude pideva praakimisega kontrollpesade abil viivad läbi sihikindlat tõuaretustööd linnukarja tootlikkuse ja tulukuse ning kolhoosi rahaliste sissetulekute suurendamiseks.

Need asjaolud vähendavad töötajate huvi oma töö vastu ja pidurdavad eesrindlike linnutalitajate algatust. Sellega peab iga kolhoosi juhatus tõsiselt arvestama.

*

Lindude produktiivsuse tõstmine ja linnukasvatussaaduste ulatuslikum tootmine on ainult siis võimalik, kui kolhooside juhatused ja spetsialistid senisest suuremat tähelepanu osutavad linnufarmile ja täie tõsidusega asuvad seal esinevate puuduste kõrvaldamisele.

Linnufarmi õigeks korraldamiseks on suur praktiline tähtsus eesrindlaste kogemuste tundmisel. Selleks on kasulik igal kolhoosi esimehel, spetsialistil, farmijuhatajal ja linnutalitajal külastada linnukasvatuse eesrindlasi, et oma silmaga näha ja oma kõrvaga kuulda kõike seda, mis on oluline ja vajalik kõrge munatoodangu saavutamiseks.

Eesrindlaste kogemuste põhjaliku tundmaõppimisega ja nende kogemuste ellurakendamisega igas kolhoosis kindlustame linnukasvatussaaduste ulatuslikuma tootmise ja NLKP Keskkomitee septembri- ning jaanuaripleenumi otsuste eduka täitmise.

SISUKORD

	Lk.
Sissejuhatus	3
Eesrindlike kolhooside kogemusi lindudele vajalike söötade tootmisel	7
Hea kanala soodustab munatoodangu tõstmist	14
Munejate kanade söötmine ja hooldamine Kose rajooni «Sotsialismi Tee» kolhoosis	17
Noorlindude üleskasvatamine eesrindlikes kolhoosides	23
Abinõusid munatoodangu tõstmiseks kolhooside linnufarmides	33

Сыстар Ильмар Петрович.

ОПЫТ ПЕРЕДОВИКОВ ПТИЦЕВОДСТВА.

На эстонском языке.

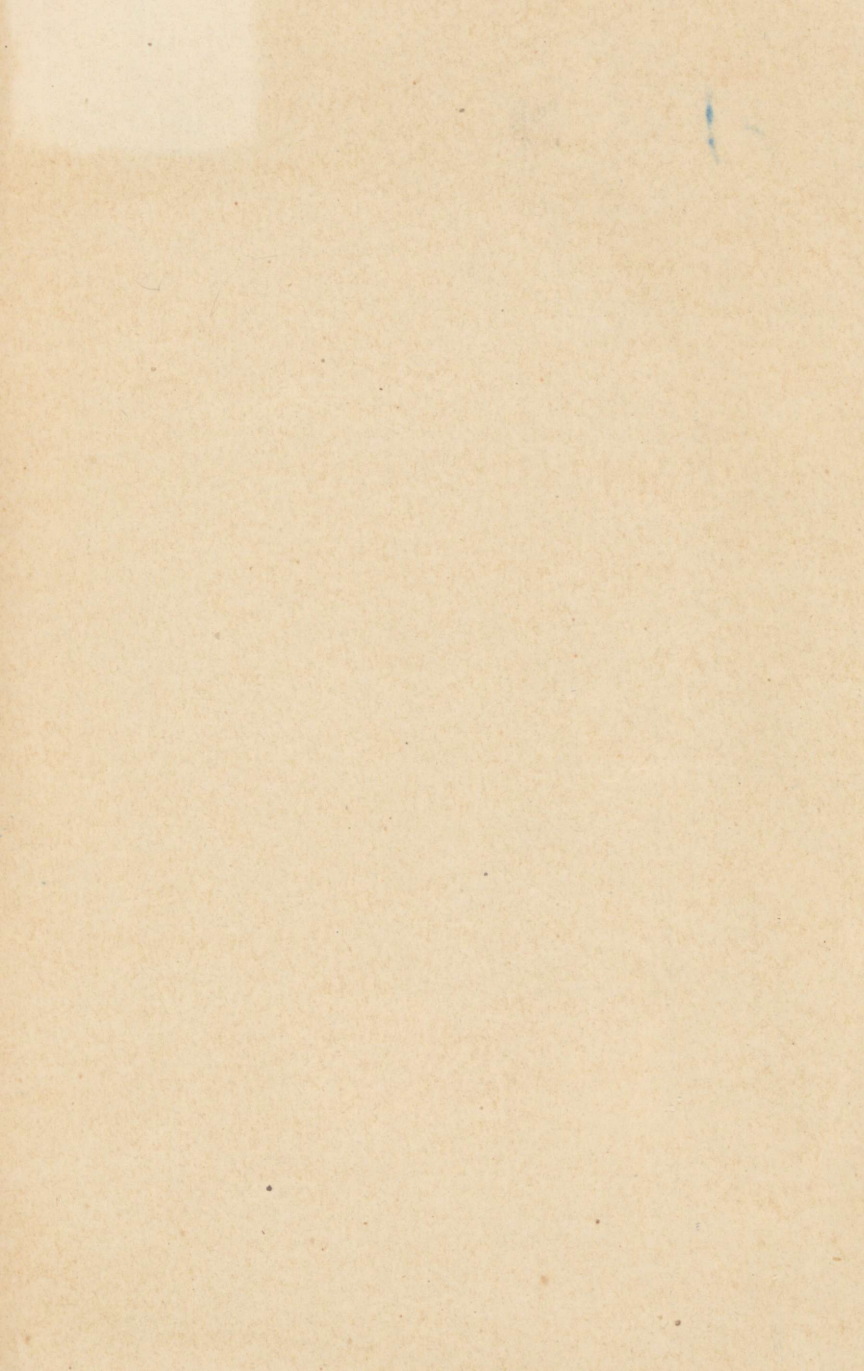
Эстонское Государственное Издательство.
Таллин, Пярну маантс 10.

*

Toimetaja A. Kruus. Tehniline toimetaja L. Uuspõld.
Korrektorid H. Peel ja Ü. Rattur.

Ladumisele antud 4. IV 1955. Trükkimisele antud 22. IV 1955. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 2,5. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 2,05. Arvutuspoognaid 2,08. Trükiarv 3000. MB-08433. Tellimise nr. 1073.

Trükikoda «Tartu Kommunist», Tartu, Ülikooli 17/19.
Hind 65 kop.

65. kop.

A-20549

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00394520 3